

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu

a) “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Zaļā kursa industriālais plāns neto nulles emisiju laikmetam””

(COM(2023) 62 final)

b) “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pasākumu satvara izveidi Eiropas neto nulles emisiju tehnoloģiju produktu izgatavošanas ekosistēmas stiprināšanai (Neto nulles emisiju industrijas akts)”

(COM(2023) 161 final – 2023/0081 (COD))

(2023/C 349/27)

Ziņotāja: **Sandra PARTHIE**

Atzinuma pieprasījums	a) Eiropas Komisija, 27.3.2023. b) Eiropas Parlaments, 8.5.2023. b) Padome, 11.5.2023.
Juridiskais pamats	a) Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants b) Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	29.6.2023.
Pieņemts plenārsesijā	13.7.2023.
Plenārsesija Nr.	580
Balsojuma rezultāts	
(par/pre/atturas)	193/3/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Savienībai (ES) arī turpmāk jābūt industriālai vietai. Tai ir jāapliecina, ka tā ir globāls dalībnieks, un jāapzina politiskie līdzekļi, pasākumi un instrumenti, kuriem jāklūst ātrākiem, novatoriskākiem un atkal pievilcīgākiem investoriem, un vienlaikus jā saglabā savas sociālās un vides vērtības, piemēram, funkcionējošs sociālais dialogs un sociālās drošības sistēmas, tiesiskuma respektēšana un stabilas iestādes.

1.2. Globālie ekonomiskie apstākļi, ar ko saskaras ES, ir mainījušies – daudzpusējā uz noteikumiem balstītā sistēma piedzīvo norietu un protekcionisms pieaug. Konkurēnce par starptautiskajām investīcijām ir kļuvusi spēcīgāka ne tikai ASV Inflācijas samazināšanas akta dēļ, bet arī tādēļ, ka valda sīvāka konkurēnce par izejvielām, enerģijas cenas pieaug un globālās piegādes ķēdes uzbūve mainās. Tāpēc Eiropas Savienībai ir atkārtoti jāizvērtē savas politikas prioritātes, lai uzlabotu savu strukturālo un ilgtspējīgo konkurētspēju. Ņemot vērā nepieciešamību stiprināt ES uzņēmumu konkurētspēju, ES lēmumu pieņemšanas procesos ir jāiekļauj konkurētspējas pārbaude, lai lēmumos par tiesību aktu priekšlikumiem nodrošinātu līdzsvaru starp ekonomisko, sociālo un vides dimensiju.

1.3. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ir pārliecināta, ka nedz zaļais kurss, nedz Digitālā desmitgade, nedz rūpniecības, kosmosa un autobūves nozare nākotnē nebūs sekmīga bez spēcīga rūpnieciskā pamata. Tas nebūs iespējams arī bez drošiem un ilgtspējīgiem kritiski svarīgiem izejvielu avotiem. EESK aicina prioritārā kārtā veikt revīziju, lai noteiktu, kā ES var kontrolēt un uzlabot savas vērtību ķēdes un izvairīties no pārmērīgas atkarības.

1.4. EESK uzsver, ka mēs nevaram sasniegt 2050. gadam izvirzītos klimata politikas mērķus, ja netiek veidota konkurētspējīga aprites ekonomika. Tātad Eiropai būtu jāatrod veidi, kā palielināt resursu un materiālu efektivitāti, plaši ieviešot pieprasījuma pārvaldības un samazināšanas pasākumus: ekodizainu un apritīgumu, energoefektivitāti, produktu ilgtspējas stiprināšanu un mērķtiecīgas inovatīvas prakses un paņēmieni atbalstīšanu.

1.5. Eiropas rūpniecības politiku vajadzētu balstīt uz to, ka tiek nodrošināta daudzveidīgas rūpniecības nozares pastāvēšana un attīstība, kā arī plašs nozaru un ražotāju loks un "rūpniecības ekosistēmas", tostarp MVU un sociālās ekonomikas dalībnieki. Ir svarīgi nepieļaut to, ka, izmantojot reglamentējošas darbības, pārāk šaura uzmanība tiek pievērsta konkrētu tehnoloģiju veicināšanai un iespējamo "uzvarētāju" atļasei. Tā vietā ir vajadzīga visaptveroša inovācijas un pētniecības atbalsta politika.

1.6. EESK aicina Komisiju un dalībvalstis gādāt, ka ES industriālais plāns palīdz radīt kvalitatīvas darbvietas ar taisnīgiem darba apstākļiem un labu atalgojumu, kā arī veicina demokrātiju darbavietā, darba koplīguma slēgšanas sarunas un koplīgumu ievērošanu.

1.7. Publiskais iepirkums un lēmumi par to, kā sadalīt publisko finansējumu, ir svarīgi rūpniecības politikas virzīšanas instrumenti. Ir jānodrošina, ka attiecīgie ES dalībvalstu lēmumi, tostarp valsts atbalsts un subsīdijas, nekropļo vienoto tirgu un neapdraud ekonomisko konvergenci un sociālo kohēziju visā ES, bet gan drīzāk ir vērsti uz reģionālo attīstību. EESK kritizē to, ka pašreizējos Komisijas priekšlikumos par Zaļā kursa industriālo plānu un Neto nulles emisiju industrijas aktu tas nav pietiekami ņemts vērā.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Eiropas Savienībai arī turpmāk jābūt industriālai vietai. EESK aicina izstrādāt tiesisko regulējumu, kas ilgtspējīgā un sociāli atbildīgā veidā piesaistītu, veicinātu un palielinātu rūpniecisko ražošanu Eiropas Savienībā. Šis aicinājums attiecas ne tikai uz jaunām tehnoloģijām, bet arī uz apstrādes rūpniecību, kas ir svarīgs Eiropas ekonomikas un piegādes ķēžu noturības utt. elements.

2.2. Iekšzemes kopprodukts (IKP) liecina par Eiropas konkurētspējas pasliktināšanos: IKP uz vienu iedzīvotāju Eiropas Savienībā 21. gadsimta sākumā bija aptuveni 70 % no ASV IKP; pašlaik tas ir nedaudz zem 66 %. Ķīnā 1999. gadā tika veikti tikai 5 % no pasaules bruto investīcijām; 2020. gadā tie bija 29 % – vairāk nekā jebkur citur. Tajā pašā laikposmā ASV teritorijā un Eiropas Savienībā šis īpatsvars ir ievērojami samazinājies – ASV no 29 % līdz 20 % un ES no 23 % līdz tikai 15 %. Eiropas Savienībai ir pa spēkam to mainīt: vienotā tirgus izveides pabeigšana varētu desmit gados paltelināt ekonomikas produktivitāti par vairāk nekā 700 miljardiem EUR, un kopīga digitālā ekonomika varētu dot vēl 178 miljardus EUR. Tad ES varētu arī turpmāk sekmīgi ieviest un popularizēt Eiropas standartus visā pasaulē.

2.3. Ārkārtīgi augsto enerģijas cenu un inflācijas dēļ ES cieš vairāk nekā tās konkurenti pasaulē, tajā pašā laikā citas pasaules tautsaimniecības subsidē savas nozares un dod tām priekšroku. Tie ir faktori, kas rada ES deindustrializācijas risku. Lai sekmīgi risinātu šīs problēmas un citus pašreizējos un turpmākos problēmjautājumus, ir jāstiprina ES ekonomikas strukturālā un ilgtspējīgā konkurētspēja un noturība. Būtisks priekšnoteikums Eiropas rūpniecības konkurētspējai ir pieņemamas enerģijas cenas un droša energoapgāde.

2.4. Globālie ekonomikas apstākļi ir ārkārtīgi mainījušies pēdējos gados; ES vairs nevar paļauties uz funkcionējošu daudzpusēju, uz noteikumiem balstītu ekonomikas un tirdzniecības sistēmu, bet saskaras ar pieaugošiem globāliem tirgus izkropļojumiem tādu pasākumu dēļ kā ASV Inflācijas samazināšanas akts, kura mērķis ir ASV rūpniecības dalībniekus atbalstīt, izmantojot nodokļu kredītus, dāsnu finansiālu atbalstu un vietējās prasības – tas kaitē ekonomikas dalībniekiem, kas nav ASV ekonomikas dalībnieki –, vai tādi ilgstoši protekcionistiski Ķīnas subsīdiju režīmi, kas arī dod priekšroku dalībniekiem no savas valsts un īsteno nacionālistisku ekonomikas programmu. Eiropas Savienībai ir apņēmīgi jāreaģē un jāapzina politiskie līdzekļi, pasākumi un instrumenti, kuriem jāklūst ātrākiem, novatoriskākiem un atkal pievilcīgākiem investoriem, un vienlaikus jāsauglabā savas sociālās un vides vērtības.

2.5. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas priekšlikumu par Zaļā kursa industriālo plānu un par Neto nulles emisiju industrijas aktu, kuros sniegti norādījumi un prognozes ES rūpniecības dalībniekiem un paredzēta apņemšanās atbalstīt Eiropas ražotājus un ar tiem saistītās ekosistēmas. Centieni, kas skar pāreju uz dekarbonizētu ekonomiku līdz 2050. gadam, ir uzskatāmi par otro rūpniecisko revolūciju, un kā tādi tie ir arī jāsaprot kopā ar nepieciešamām politiskām, ekonomiskām un sociālām saistībām.

2.6. EESK sevišķi atbalsta, ka abos dokumentos ir skaidri norādīts uz nepieciešamību veikt visaptverošas investīcijas pārejā uz ilgtspējīgu ekonomiku un sabiedrību. Zaļās rūpniecības politikas mērķim vajadzētu būt arī sociālās labklājības uzlabošanai. Mēs atzinīgi vērtējam to, ka Neto nulles emisiju industrijas akts ir mērķēts uz prasmju un cilvēkresursu trūkumu, kas pašlaik palēnina pāreju. Tomēr nav risināts jautājums par to, kā tiks īstenoti izvirzītie mērķi un uzdevumi un kādi efektīvi pasākumi tiks veikti.

2.7. Tāpēc EESK aicina Eiropas Komisiju precizēt, kādus efektīvus pasākumus tā plāno veikt, lai uzlabotu Eiropas ekonomikas atrašanās vietas faktorus un konkurētspēju un izceltu Eiropas Savienību tās sistēmisko sāncenšu vidū. Šīm darbībām vajadzētu būt vērstām uz visu dalībvalstu savienojamības uzlabošanu vienotajā tirgū, piemēram, attīstot un modernizējot transporta un enerģētikas infrastruktūru un starpsavienojumus, tostarp tīklos.

2.8. EESK norāda, ka gan darba devēji, gan darba ņēmēji, gan iedzīvotāji piedzīvo grūtus laikus; energoapgādes satricinājumi, darbaspēka piedāvājuma satricinājumi, piegādes ķēdes satricinājumi un inflācija – tas viss ikvienam rada ievērojamu kumulatīvo slogu. Tādējādi ES Zaļā kursa industriālā plāna un Neto nulles emisiju industrijas akta mērķim vajadzētu būt samazināt, nevis palielināt šo slogu.

2.9. EESK uzskata arī, ka patērētājiem ir svarīga loma pārejā uz neto nulles emisijām līdz 2050. gadam. Viņu izvēle par labu vienam vai otram produktam un viņu atbalsts, iecietība vai tā trūkums attiecībā uz izgatavošanu un ražošanas apstākļiem Eiropas Savienībā, kā arī trešās valstīs ir svarīgs elements pārmaiņu ieviešanā. EESK atbalsta patērētāju spēcīgāšanu⁽¹⁾ un uzsver, ka viņiem ir jāpieņem apzināti lēmumi.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Tiesiskais regulējums

3.1.1. ES politikas veidošanā būtu jābalstās uz inovāciju, izcilību un augsti kompetentiem un kvalificētiem cilvēkiem un jākoncentrējas uz birokrātijas samazināšanu un izmaksu pazemināšanu, kad vien tas iespējams. Tiesiskums, kas ir viens no ES stūrakmeņiem, garantē noteiktību un stabilitāti uzņēmējdarbības vidē, un tas ir jārespektē jebkuros apstākļos. Lai nodrošinātu stabilitāti, sociālo pieņemamību un ekonomisko noturību, ir nepieciešams strukturēts sociālais dialogs, ko veido trīspusējas sarunas starp valdībām, arodbiedrībām un darba devēju organizācijām.

3.1.2. Neto nulles emisiju industrijas aktā ierosināts gan pasākumu kopums, lai veidotu vēl labvēlīgākus apstākļus neto nulles emisiju tehnoloģiju izgatavošanai, gan arī vienkāršota regulatīvā vide ar, piemēram, ātrākām atļauju piešķiršanas procedūrām un vienas pieturas aģentūrām administrācijā. Ir ļoti svarīgi, lai, neskarot regulā noteiktos sociālos un vides mērķus, šīs ātrākās atļauju izsniegšanas procedūras tiktu piemērotas visā vērtības ķēdē saistībā ar neto nulles emisiju tehnoloģiju projektiem. Lai gan EESK piekrīt šādai pieejai, tā mudina likumdevējus šos uzlabojumus neaprobežot tikai ar nulles līmeņa emisiju tehnoloģijām, bet gan padarīt tos par standartu visās ekonomikas nozarēs.

3.1.3. EESK norāda, ka galu galā Eiropas rūpniecības pārveide ir daudz plašāka nekā tikai tīro tehnoloģiju ražošana, jo Eiropā ir daudzas energoietilpīgas smagās un primārās rūpniecības nozares, kuras ir jādekarbonizē un kuras nav iekļautas Zaļā kursa industriālajā plānā. Saskaņotu Eiropas rūpniecības stratēģiju veido iekļaujoša ekonomikas izaugsme, kas nodrošina, ka visas dalībvalstis un reģioni piedalās zaļās rūpniecības pārkārtošanā un gūst no tās labumu. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai Zaļā kursa industriālajā plānā netiktu pieļauta vienotā tirgus sadrumstalotība un tiktu panākta kohēzija starp dalībvalstīm un reģioniem.

3.1.4. EESK ir pārliecināta, ka ir iespējams izstrādāt tādu zaļās vienkāršošanas programmu, kas ļauj uzlabot atļauju piešķiršanu zaļajiem projektiem un vienlaikus ievērot vides tiesību aktus. Līdztekus apstiprināšanas procesu digitalizācijai un vienkāršošanai ir nepieciešams palielināt vietējās un valsts pārvaldes iestāžu speciālās zināšanas, spējas un prasmes. Atļauju piešķiršanas procedūru efektivitāte ir jāuzlabo, veicot pienācīgu plānošanu un uzlabojot attiecīgā administratīvā līmeņa spējas, tostarp palielinot darbinieku skaitu un apmācītu personālu. Ņemot vērā nepieciešamību stiprināt ES uzņēmumu konkurētspēju, ES lēmumu pieņemšanas procesos ir jāiekļauj konkurētspējas pārbaude, lai lēmumos par tiesību aktu priekšlikumiem nodrošinātu līdzsvaru starp ekonomisko, sociālo un vides dimensiju.

3.1.5. EESK uzsver: lai nepieļautu IKP un labklājības zudumu, regulējums ir jāpapildina ar citiem instrumentiem, piemēram, subsīdijām. Ziņošanas prasības, kas iekļautas ES tiesību aktos vides, digitālajā un ekonomikas jomā, būtu jāracionalizē un pēc iespējas jāsamazina, lai varētu novērst noteikumu skaita palielināšanos, regulatīvo haosu un vienotā tirgus sadrumstalotību.

(1) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko attiecībā uz patērētāju iespēcināšanu zaļās pārkārtošanās procesam, nodrošinot viņiem labāku aizsardzību pret negodīgu praksi un viņu labāku informētību, groza Direktīvu 2005/29/EK un Direktīvu 2011/83/ES" (COM(2022) 143 final – 2022/0092 (COD)) (OV C 443, 22.11.2022., 75. lpp.).

3.2. *Pieklūve investīcijām un to veicināšana*

3.2.1. Ekonomikas dalībnieki Eiropas Savienībā saskaras ar sīvu globālo konkurenci. Lai uzlabotu konkurētspēju, būtiska nozīme ir laikam. Tāpēc EESK uzsver, ka ir ātrāk jāpieņem lēmumi par finansiālo atbalstu un pieklūvi finansējumam, tostarp saistībā ar dažādām Eiropas atbalsta programmām, piemēram, *REPowerEU*, *InvestEU* un citām shēmām. Ilgstošas un novilcinātas procedūras – nesaprotams finansējuma mudžeklis – investorus atbaidīs no Eiropas un kaitēs centieniem piesaistīt investīcijas.

3.2.2. Tāpēc EESK uzsver, ka finansiālajam atbalstam jābūt iedarbīgam, savlaicīgam un vieglāk pieejamam gan darbības izmaksu, gan kapitālizdevumu vajadzībām jebkāda lieluma uzņēmumiem, tostarp MVU. EESK aicina izvērtēt pašreizējos instrumentus, lai apzinātu un uzlabotu veiksmīgākos no tiem. EESK uzskata, ka Zaļā kursa industriālajā plānā ir jānosaka, kad un kur būtisks ir publiskais finansējums, lai, pamatojoties uz skaidriem nosacījumiem, atbalstītu svarīgu nozaru pārkārtošanu, un otrādi – kur šo funkciju var pildīt privātais finansējums, ja tiek ieviesti atbilstoši regulatīvie stimuli.

3.2.3. EESK vēlas brīdināt, ka vienkārša valsts atbalsta noteikumu mīkstināšana, neparedzot papildu ES līmeņa finanšu mehānismus, visticamāk, palielinās atšķirības starp ES valstu tautsaimniecībām, jo dažām ES valstīm var nebūt fiskālo iespēju, lai ieguldītu zaļās pārkārtošanās procesā. Atvērto atbalsta noteikumu (ANM) un *REPowerEU* ietvaros aizdevumu pārvirzīšana tīrām rūpniecības nozarēm var radīt ietekmi tikai tad, ja tos papildina ievērojams dotāciju finansējums darbībām, kas ne vienmēr nodrošinās atdevi no investīcijām, piemēram, publiskās infrastruktūras attīstīšana, dotācijas mājsaimniecībām, kurām nav resursu renovācijai, un maza mēroga investīcijas atjaunīgos energoresursos, kā arī izglītība un pārkvalifikācija.

3.2.4. EESK ierosina, ka Zaļā kursa industriālajā plānā būtu jākoncentrējas arī uz zaļā publiskā iepirkuma izstrādi, jo tādējādi publiskā sektora iestādes kļūst par zaļo produktu iepircējiem. Resursi, kas paredzēti Zaļā kursa industriālajā plānā, tāpat kā atjauninātajos nacionālajos atvērto atbalsta noteikumu plānos, varētu segt izmaksas, kas saistītas ar zaļo publisko iepirkumu, līdz saskaņā ar ES tiesību aktiem tas kļūst par kopīgu prasību. Publiskajam atbalstam jābūt atkarīgam no nosacījumiem, kuru mērķis ir uzlabot vides aizsardzību, atbalstīt uzņēmumus kvalitatīvu darbvietu piedāvāšanā, veicināt pieklūvi apmācībai un radīt kvalitatīvu mācekļību. Turklāt ir svarīgi, lai publiskā iepirkuma konkursi kļūtu pieejamāki MVU. Šajā nolūkā EESK aicina Komisiju izveidot viegli lietojamu datubāzi.

3.2.5. Atrisinot tādas problēmas kā tirgus nepilnības un nozares ar nepietiekamu privāto finansējumu, jaunajam kopīgajam ES finansējumam būtu jāsniedz efektīvs atbalsts dažādiem tīro tehnoloģiju nozares segmentiem, it īpaši MVU. Tas nedrīkstētu pieļaut iekšējā tirgus izkropļojumus, un tam būtu jāpalīdz uzlabot ekonomisko kohēziju visā ES. Šajā saistībā EESK uzsver, ka pagaidu atbrīvojumiem no valsts atbalsta noteikumiem arī turpmāk vajadzētu būt īslaicīgiem un mērķorientētiem. Tam vajadzētu būt vērstam arī uz darba ņēmēju pārkvalifikāciju, apmācību un tainīgu pārkārtošanos, lai nodrošinātu nākotnes prasībām atbilstošu prasmju bāzi.

3.2.6. EESK apzinās, ka ir grūti radīt papildu ES līmeņa finansējumu. Tuvākajā nākotnē līdztekus gaidāmajām sarunām par DFS būtu jāuzsāk nopietnas debates par jauniem ES pašu resursiem un ES Suverenitātes fondu. Īstermiņā ETS inovāciju fonda ietvaros pieejamais finansējums būtu jāpiešķir sākumposmā un jānovirza uz revolucionārām tehnoloģijām grūti dekarbonizējamās nozarēs.

3.3. *Tirgi un piegādes ķēdes*

3.3.1. Eiropas Komisija 2021. gadā savā industriālajā stratēģijā publicēja “rūpniecības ekosistēmu” sarakstu. Stratēģijas mērķis ir gūt labāku izpratni gan par savstarpējām saiknēm, gan par trūkumiem Eiropas ekonomikas struktūrās un piegādes ķēdēs. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK aicina Eiropas Komisiju atzīt savstarpējo atkarību starp vērtības ķēdēm un to, kāda nozīme ir ķīmiskajām vielām, izejvielām un it īpaši primārajām nozarēm un procesiem pārejā uz neto nulles emisijām un aprites ekonomiku. Koncentrēšanās uz neto nulles emisiju tehnoloģijām nedrīkst radīt jaunus trūkumus Eiropas piegādes ķēdēs, jo nepietiekama uzmanība pievērsta citu nozaru, piemēram, energoietilpīgu nozaru, vajadzībām. Ja netiks risinātas minēto nozaru problēmas, piemēram, augstās enerģijas cenas, ES riskē zaudēt nozīmīgas, varbūt pat stratēģiskas, rūpniecības ekosistēmu daļas.

3.3.2. EESK vēlas uzsvērt arī nepieciešamību nodrošināt piekļuvi enerģijai un izejvielām par konkurētspējīgu cenu. Šāda politika būtu jāatbalsta ar tirdzniecības nolīgumiem un globāliem pasākumiem izejvielu jomā. Vienlaikus EESK atzīst, ka globāla sacensība par izejvielu resursiem nav ilgtspējīga. Tāpēc Eiropai būtu jāatrod veidi, kā palielināt resursu un materiālu efektivitāti, plaši ieviešot pieprasījuma pārvaldības un samazināšanas pasākumus: ekodizainu un apritīgumu, energoefektivitāti, produktu ilgtspējas stiprināšanu un mērķtiecīgas inovatīvas prakses un paņēmieni atbalstīšanu. EESK aicina prioritārā kārtā veikt revīziju, lai noteiktu, kā ES var kontrolēt un uzlabot savas vērtību ķēdes un izvairīties no pārmērīgas atkarības.

3.3.3. EESK uzsver, ka ir jāveido ciešākas tirdzniecības attiecības ar trešām valstīm, virzoties uz priekšu darbā pie brīvās tirdzniecības nolīgumiem, kas veicina arī mūsu vērtības, un vienlaikus jāturpina izstrādāt un izmantot tirdzniecības aizsardzības instrumentus, piemēram, antidempingu, pretpiespiešanas pasākumus un ārvalstu ieguldījumu izvērtēšanu.

3.3.4. Lai Eiropas Savienībā saglabātu rūpniecisko ražošanu un ar to saistītās darbības, enerģijai un izejvielām jābūt pieejamām par konkurētspējīgām cenām. Attīstot savu konkurētspēju, noturību un globālo ietekmi, Eiropas Savienībai būtu jāpaļaujas uz atvērtu tirgus ekonomiku un atvērtu sabiedrību kā tās pamatvērtībām un jāpārorientē sava darbība uz būtiskajiem labklājības un labbūtības radīšanas nosacījumiem.

3.4. Prasmju pilnveide kvalitatīvu darbvietu radīšanai neto nulles emisiju tehnoloģiju jomā

3.4.1. EESK atbalsta efektīvu mūžizglītības sistēmu principus un turpmāk vajadzīgo prasmju prognozēšanas uzlabojumus. Ņemot vērā iepriekš minēto, mēs uzskatām, ka sociālajiem partneriem jābūt strukturāli iesaistītiem plānotajās neto nulles emisiju industrijas akadēmijās. Turklāt EESK uzskata, ka uzlabots tiesiskais regulējums kopīgai kvalifikāciju atzīšanai būtu jāattiecinā ne tikai uz darbvietām, kas saistītas ar neto nulles emisiju tehnoloģijām, bet arī uz visām nozarēm un prasmēm. EESK norāda, ka Eiropas rūpniecību var atbalstīt, investējot darba ņēmējos un atbalstot viņus, tostarp aizsargājot darbvietas un palīdzot tām personām, kas piedalās saīsināta darba laika shēmās.

3.4.2. EESK ir pārliecināta, ka būs vajadzīga kvalifikācijas celšana un apmācība, lai atbalstītu pārkārtošanos. Kopumā riska nozares, kas saistītas ar augstām emisijām, rada nelielu apdraudējumu, tomēr dažos Eiropas reģionos to ietekme īstermiņā varētu būt postoša. Tikai ieguldot prasmju uzlabošanā, nodrošinot piekļuvi apmācībai/pārkvalificēšanai un veicinot ekonomikas diversifikāciju virzībā uz zaļākām darbībām, pāreja būs pārvaldāma un ļaus risināt pašreizējo saspringto tirgu problēmu un uzlabot darba tirgus pārdalīšanu. Pārstrukturēšanas vajadzības var labāk prognozēt un pārvaldīt, savlaicīgi iesaistot visas ieinteresētās personas, tostarp darba ņēmēju organizāciju pārstāvjus⁽²⁾. EESK aicina Komisiju un dalībvalstis gādāt, ka ES industriālais plāns palīdz radīt kvalitatīvas darbvietas ar taisnīgiem darba apstākļiem un labu atalgojumu, kā arī veicināt darba koplīguma slēgšanas sarunas un koplīgumu ievērošanu.

3.4.3. Attiecībā uz priekšlikumu par nulles emisiju līmeņa akadēmijām EESK norāda uz esošajām, labi funkcionējošām kvalifikācijas un profesionālās izglītības struktūrām Eiropas Savienībā un uzsver, ka nav juridiska pamata ar regulu ieviest šāda veida [profesionālās] apmācības politikas noteikumus. Regulas projekts neatspoguļo reālo situāciju uzņēmumos un ES dalībvalstīs, par ko liecina arī tas, ka nav paredzēta ne sociālo partneru, ne citu attiecīgo organizāciju pastāvīga iesaistīšana. Lai gan minētā iemesla dēļ EESK uzskata, ka regulas priekšlikumā aplūkoti izglītības un apmācības aspekti būtu jāiekļauj ieteikumā, kā tas parasti darīts šajā politikas jomā, tā aicina ES iestādes gādāt, lai Eiropas neto nulles emisiju industrijas akadēmijas un Neto nulles emisiju Eiropas platformas darbībā tiktu aktīvi iesaistīti vismaz sociālie partneri un Eiropas kameru tīkls.

3.4.4. Eiropas Komisijas aprēķini liecina, ka neto nulles emisiju tehnoloģiju jomā pastāv ievērojams darbvietu radīšanas potenciāls: degvielas elementa ūdeņraža ražošanā ir vajadzīgi 180 000 darbinieku, fotoelementu saules enerģijas ražošanā – 66 000 un akumulatoru ražošanā – 800 000. Tāpēc EESK aicina Komisiju un dalībvalstis ne tikai atbalstīt pamatnosacījumus nepieciešamo prasmju pilnveidošanai Eiropas Savienībā, bet arī paātrināt un standartizēt darba atļaujas kvalificētiem darba ņēmējiem no valstīm ārpus Eiropas Savienības.

⁽²⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Demokrātija darbavietā" (izpētes atzinums pēc prezidentvalsts Spānijas pieprasījuma) (OV C 228, 29.6.2023., 43. lpp.).

3.5. Inovācija

3.5.1. Inovācijas spēja ir vēl viens veids, kā palielināt ražīgumu, un tā ir būtiska, lai uzņēmumi attīstītos, varētu pielāgoties un atjaunināties. Lai ES gūtu panākumus nākotnē, ir vajadzīgas gan privātās, gan publiskās investīcijas pētniecībā un inovācijā. Ir jāveicina sadarbība starp uzņēmumiem, augstskolām un inovācijas organizācijām, jo tas ir svarīgs praktisks veids, kā veicināt produktīvu inovāciju. Arī darba ņēmēju iesaistīšana var pozitīvi ietekmēt inovācijas un paredzēto pārmaiņu potenciāla pilnīgu izmantošanu.

3.5.2. Pašlaik lielākā daļa ES finansējuma galvenokārt ir paredzēta tehnoloģiskās attīstības agrīnajiem posmiem un tam, lai pakārtotie lietotāji ieviestu šīs tehnoloģijas. Atbalsts ražošanas jaudas palielināšanai un darbības izvēršanai joprojām ir nepietiekams. EESK uzskata, ka šī situācija ir jāmaina.

3.5.3. EESK atzīst, ka kritiski svarīgo izejvielu nozīmi ES rūpnieciskajā darbībā nevar novērtēt pārāk augstu. Šajā sakarā inovācijai prioritārā kārtā vajadzētu būt vērstai uz tādiem aizstājējiem, produktiem un materiāliem, kas var samazināt ES atkarību no tai grūti pieejamiem kritiski svarīgiem materiāliem un izejvielām.

3.6. Pārvaldība

3.6.1. Neto nulles emisiju industrijas akta VII nodaļā ir ierosināts izveidot struktūru – Neto nulles emisiju Eiropas platformu –, kas paredzēta kā atsaucis struktūra, kura Komisijai un dalībvalstīm dod iespēju apsprieties, apmainīties ar informāciju un paraugpraksi jautājumos, kas saistīti ar minēto regulu. Tomēr EESK vēlas uzsvērt, ka Komisijai būtu jālūdz ieguldījums ne tikai no ekspertiem, bet galvenokārt no neto nulles emisiju nozares pārstāvjiem un ar to saistītajām arodbiedrībām. EESK atzinīgi vērtē centienus panākt labāku koordināciju, un Komitejai vajadzētu būt iesaistītai platformā, lai strukturāli paustu darba ņēmēju, darba devēju un pilsoniskās sabiedrības viedokli par tās darbu.

3.7. Stratēģiskās neto nulles emisiju tehnoloģijas

3.7.1. EESK atzinīgi vērtē pieeju, ka prioritāri tiek investēts tīrās tehnoloģijās un to atbalstīšanā. Tomēr Neto nulles emisiju industrijas akta priekšlikumā atbalstīto tehnoloģiju sarakstā lielā mērā nav ņemta vērā energoietilpīgo nozaru dekarbonizācija un apritīguma dimensija. Mēs nevaram sasniegt 2050. gadam izvirzītos klimata politikas mērķus, neveidojot konkurētspējīgu aprites ekonomiku: atkritumu, uztvertā oglekļa vai atjaunīgo resursu kā izejvielu izmantošana ir dzīvotspējīgs veids, kā samazināt emisijas visās nozarēs un ierobežot ES atkarību no izejvielu importa. Tāpēc EESK aicina likumdevējus attiecīgi paplašināt stratēģisko neto nulles emisiju tehnoloģiju sarakstu.

3.7.2. EESK atbalsta skaidru mērķu un uzdevumu noteikšanu attiecībā uz ražošanas jaudu Eiropā, konkrētāk, šādus mērķus: 10 % no mūsu stratēģisko izrakteņu ieguves segt, stingri apņemoties turpināt vides aizsardzību; panākt, ka 40 % materiālu tiek bagātināti, tostarp palielinot ieguves jaudu un tādējādi radot reālu pievienoto vērtību; līdz 2030. gadam sasniegt 15 % reciklēšanas rādītāju.

3.7.3. EESK norāda, ka pastāv liels ražošanas izmaksu pieauguma risks, jo gandrīz 25 % emisiju rodas nozarēs, kuras ir grūti dekarbonizējamas un kuras nebūs iespējams dekarbonizēt vēlamo ātrumā, nepalielinot ražošanas izmaksas. Tas varētu izraisīt piegādes satricinājumu un nespēju apmierināt tirgus vajadzības. Līdz tiks ieviestas jaunās tehnoloģijas, ir ļoti iespējams, ka ražošanas izmaksas pieaugs, izraisot deficītu un augstākas cenas, kas tiks pārnestas uz citiem produktiem vērtības ķēdē.

Briselē, 2023. gada 13. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE*